

Univerzita Karlova v Praze  
Filozofická fakulta  
Středisko Ibero-amerických studií

Současné indiánské jazyky  
zimní semestr 2008/2009  
Mgr. Vendula Hingarová

# Prezentace jazyků *tzotzil* a *zapoteco* na internetu

Radek Urban

## Úvod

Přibližně před šesti lety byl v Mexiku přijat zákon na ochranu indiánských jazyků. Ve třetím bodě třináctého odstavce tohoto zákona je zmíněn jeden z jeho mnoha záměrů a tím je: „Rozšířit indiánské jazyk prostřednictvím sdělovacích prostředků a posílit tím jejich používání a rozvoj.“<sup>1</sup>

Jedním ze sdělovacích prostředků, a to ten, který, dalo by se říci, v současné době hýbe světem, je internet. Nelze proto pominout jeho roli a ve své podstatě i moc při uvádění zmíněného jazyka do praktického života. V roce 2006 bylo podle statistik OSN v Mexiku napočítáno přes 20 milionů uživatelů internetu, z čehož vyplývá, že téměř každý pátý Mexičan je jeho uživatelem a má tento mocný nástroj v rukách<sup>2</sup>.

Pro můj následující výzkum jsem si zvolil jednoduše znějící záměr, a to zmapovat jakým způsobem a v jakém množství jsou vybrané indiánské jazyky prezentovány na internetu. V první řadě bych rád definoval vybrané jazyky. Snažil jsem se o výběr takových, jejichž počet mluvčích se bude pohybovat mezi 100 – 500 tisíci<sup>3</sup>. Z této skupiny přibližně patnácti jazyků jsem vybral náhodně dva, a těmi jsou jazyky tzotzil a zapoteco.

Jak již bylo řečeno, záměrem následujícího výzkumu je zmapovat jakým způsobem a v jakém množství jsou vybrané indiánské jazyky prezentovány na internetu. Tento svůj záměr musím trochu blíže specifikovat. Jako běžný uživatel sáhnu v tomto případě po službách, po kterých by sáhl kterýkoliv jiný běžný uživatel. Těmi to službami mám na mysli: vyhledavač Google a internetovou encyklopedii Wikipedie.

Závěrem bych chtěl podotknout, že cílem tohoto výzkumu není podpořit ani vyvrátit kteroukoli socio-lingvistickou teorii. Z tohoto důvodu se tato práce opírá pouze o nalezená fakta a výsledek bude ponechán bez případné interpretace.

---

<sup>1</sup> Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas, pág. 3

<sup>2</sup> Millennium Development Goals Indicators, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/default.aspx>

<sup>3</sup> Vycházím z údajů uvedených na portálu [indianskejazyky.cz](http://indianskejazyky.cz)

## Metodika výzkumu

Pro vlastní výzkum bude třeba vytvořit určitý postup, aby výsledky pro jednotlivé jazyky bylo možné porovnat. Zároveň bude třeba vytvořit jistá omezení, která zajistí správný směr samotného výzkumu.

Vyhledávání prostřednictvím služby Google. První a zásadní omezení, které je nutné nastavit, je jazyk, ve kterém budeme vlastní výzkum provádět. Zde bych se omezil na španělštinu a pouze pro čistou zajímavost také na češtinu. Jako druhé omezení je nutné nastavit počet zkoumaných odkazů vyhledaných prostřednictvím služby Google. Zde bych se omezil na první dvě stránky odkazů, což znamená přibližně dvacet a zároveň bych se omezil na odkazy opravdu relevantní, tykající se tématu.

Třetím bodem, který je nutné stanovit, jsou hesla, pomocí nichž budeme „googlovat“, tedy provádět výzkum. Zde bych se přiklonil k heslu „lengua xyz“ (xyz zde nahrazuje název jazyka). Myslím, že toto heslo zle považovat za první, které by zájemce o základní informace o daném jazyku použil. Abychom vyhledávané heslo zúžili a zúžili také počet vyhledaných odkazů, přidal bych k již použitému heslu pojem „Mexico“. Tento pojem, země výskytu zkoumaných jazyků, by měl výsledek vyhledávání do značné míry očistit o irelevantní odkazy. Říká se do třetice všeho dobrého a zlého, proto pro třetí vyhledávání bych vyměnil slovo „lengua“ za slovo „idioma“, myslím, že i tato malá změna může přinést odlišné výsledky.

Vyhledávání v českém jazyce bych omezil na dvě hesla, a to „jazyk xyz“ a „xyziština“ a samotný výzkum bych omezil pouze na první stránku nalezených odkazů.

Postup pro hodnocení vyhledaných odkazů. Stanovil bych zde hodnotící škálu od jedné do pěti (s hodnotou jako ve škole), přičemž hodnocenými faktory by měly být množství informací, jejich kvalita (zde lze uvažovat o přímé úměrnosti s množstvím poskytovaných informací), zpracování webových

stránek, celkový dojem, který daný odkaz může na běžném uživateli internetu zanechat.

Výzkum zaměřený na internetovou encyklopedii Wikipedie. V tomto případě bych se zaměřil přímo na dostupné informace pod encyklopedickým heslem „lengua/idioma xyz“ a dále zhodnotil hesla s těmito přímo spojen. Druhým krokem by bylo zjištění v kolika jazycích je tato hesla možné číst a také existují-li jazykové mutace v daných verzích.

## Výzkum

### Jazyk tzotzil (tzotzilština)

Na úvod bych rád uvedl počty získaných odkazů prostřednictvím služby Google. Po zadání hesla „lengua tzotzil“ tato služba našla přibližně 29 600 možných odkazů. V druhém případě, oproti mé prvotní úvaze, že přidáním hesla „Mexico“, se počet vyhledaných odkazů sníží, se jejich počet téměř ztrojnásobil. Nalezeno jich bylo přibližně 76 800. Při třetím vyhledávání s výměnou hesla „lengua“ za „idioma“ byl počet vyhledaných odkazů snížen na přibližných 52 000.

Obsah prvních dvou stránek, a tedy prvních dvaceti odkazů se lišil ve všech třech případech pouze minimálně. Mezi nejčastějšími zprávami o publikaci Bible v jazyce tzotzil nebo případně o prvních mších v tomto jazyce, se objevovaly odkazy na rockovou skupinu Sak-Tzevul, jejíž název znamená v jazyce tzotzil blesk.

Mezi těmito odkazy bylo možné nalézt osm, jejichž obsah byl pro náš výzkum alespoň částečně relevantní. Pravděpodobně nejzajímavější a vůbec asi nejlépe zpracované z těchto osmi byly stránky určené pro děti (tu Cuate), které se s jistotou objeví i u zapotečtiny<sup>4</sup>.

---

<sup>4</sup> <http://www.tucuate.com/milenio/tzetzal-tzotzil.htm>

Vedle těchto dětských stránek bych rád zmínil stránky Instituto Latinoamericano de la Comunicación Educativa, které vedle základních informací o jazyce uvádějí i ostatní informace o etniku (území, které obývají, oblečení, umění, etc.). Jejich zpracování je jednoduché, ale velice přehledné.

Pro lingvisty asi zajímavým odkazem může být základní shrnutí gramatiky jazyka. Nalezený dokument ve formátu pdf nabízí úvod do fonologie, větných struktur, slovesných kategorií a podobně<sup>5</sup>.

Ostatní relevantní odkazy obsahují minimální rozsah informací, které byly v převážné míře získány již z předchozích odkazů, případně jazyk tzotzil pouze zmiňují, ale žádné další informace o něm nepodávají.

Heslo „jazyk tzotzil“ můžeme na internetové encyklopedii Wikipedie nalézt v šesti jazykových mutacích, a to v angličtině, španělštině, francouzštině, esperantu, nahuatlu a také v češtině. Nejpropracovanější verze, v angličtině a ve španělštině, svým obsahem do značné míry zastíňují komentované odkazy nalezené službou Google.

V českém jazyce vyhledavač Google objevil přibližně 14 000 možných odkazů, v případě výrazu „tzotzilština“ rovných 243. V prvních deseti odkazech se ovšem ani jeden kromě zmínky o jazyce samotným jazykem dále nezabývá.

### **Jazyk zapoteco (zapotečtina)**

Počty nalezených odkazů se v případě zapotečtiny tolik neliší jako v případě jazyka tzotzil. Při vyhledávání hesla „lengua zapoteca“ bylo nalezeno přibližně 55 200 odkazů, při přidání hesla „Mexico“ se jejich počet v tomto případě nepatrně snížil, a to na 48 700, a při obměně hesla Lengua“ za „idioma“ byl výsleden 27 100 odkazů.

K nejvíce frekventovaným odkazům, které by bylo možné takzvaně strčit do jednoho pytle, byly odkazy na elektronické knihy, které jsou dostupné právě

---

<sup>5</sup> <http://webs.uvigo.es/weba575/ldm/resumos/TZOTZIL.PDF>

prostřednictvím služby Google. Jednou z knih, která se vyskytla ve dvou případech vyhledávání, byl titul *Lenguas para un pasado, huellas de una nación* od Barbory Cifuentes<sup>6</sup>. Druhým častým odkazem byly internetová diskusní fóra, jako například Oaxaca Forums<sup>7</sup>, které kromě krátkých zkratkových příspěvků nabídlo i několik obsahově cennějších příspěvků týkajících se zapotečtiny jako takové, ale i jejím dialektům. Jednou ze zpráv, která vzbudila můj zájem, byl článek z loňského roku o úmrtí Andrése Henestrosi, muže jenž je nazýván otcem zapotečtiny<sup>8</sup>.

K odkazům, které lze označit pro náš výzkum za relevantní, je opět odkaz na španělské stránky Promotora española de linguística, které nabízejí historický úvod, mapu rozšíření jazyka, zmiňují se o jednotlivých dialektech a také o autorské tvorbě<sup>9</sup>. Podobnými stránkami, jejichž obsah je pravděpodobně ještě rozsáhlejší, jsou stránky Instituto Linguístico de Verano, kde lze kromě základních informací o jazyce a o dialektech nalézt i seznam odborných publikací zabývajících se zapotečtinou<sup>10</sup>.

K vlastnímu překvapení se mezi vyhledanými odkazy neobjevily již zmiňované dětské stránky, ale přesto jeden odkaz stojí za zmínku, a to článek o *Vocabulario en lengua Zapoteca* vydaného v roce 1578 španělským misionářem Fray Juanem de Córdoba<sup>11</sup>. Při vyhledávání si také nebylo možné nevšimnout jedné zajímavosti, a to že se do zapotečtiny překládá software Firefox.

Encyklopedické heslo zapotečtina se na Wikipedii objevuje v osmi jazykových mutacích, jako zajímavost lze uvést, že jednou z nich je například

---

<sup>6</sup>[http://books.google.cz/books?id=D1ALLq36GMC&dq=Lenguas+para+un+pasado,+huellas+de+una+naci%C3%B3n&printsec=frontcover&source=bl&ots=vpDwYfPxiF&sig=Gk18ucSSi2ofQ8-Z5zTlkg8qdc&hl=cs&sa=X&oi=book\\_result&resnum=2&ct=result](http://books.google.cz/books?id=D1ALLq36GMC&dq=Lenguas+para+un+pasado,+huellas+de+una+naci%C3%B3n&printsec=frontcover&source=bl&ots=vpDwYfPxiF&sig=Gk18ucSSi2ofQ8-Z5zTlkg8qdc&hl=cs&sa=X&oi=book_result&resnum=2&ct=result)

<sup>7</sup> <http://bbs.oaxaca.com>

<sup>8</sup> <http://www.papelenblanco.com/2008/01/11-murio-andres-henestrosa-padre-de-la-lengua-zapoteca>

<sup>9</sup> <http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/amerindia/otomangue/zapotecano/zapoteco>

<sup>10</sup> <http://www.sil.org/mexico/zapoteca/00e-zapoteca.htm>

<sup>11</sup> <http://marcofabr.blogspot.com/2008/11/vocabulario-en-lengua-zapoteca-fray.html>

bretonština. Opět nejrozpracovanějšími verzemi je verze španělská a je nutno podtrhnout verzi anglickou, která dává možnost nahlédnout do základů fonetiky, gramatiky, slovesné morfologie a podobně. V tomto případě české verze chybí.

Při vyhledávání na Googlu v českém jazyce se v obou případech podařilo objevit podstatně méně odkazů než u jazyka tzotzil. Po zadání hesla „jazyk zapoteco“ bylo objeveno 596 odkazů a při zadání hesla zapotečtina pouhých 74. Ani v tomto případě ani jeden z odkazů neobsahuje ucelenější informace o jazyce, pouze bývá zmiňován, často vedle ostatních indiánských jazyků na území Mexika nebo Latinské Ameriky.

### **Závěr**

Z tohoto výzkumu vyplývá, že běžný uživatel internetu, který má zájem rozšířit si své znalosti o jazycích tzotzil nebo zapoteco, má k dispozici relativně širokou škálu možností, z kterých může čerpat. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry si chce své znalosti rozšířit. Z uvedených odkazů, ke kterým jsme se prostřednictvím služby Google dopracovali, lze získat základní údaje, informace. Bohužel, žádný z nalezených odkazů nejde obsahově nikterak do hloubky a uváděné informace, dle mého názoru, lze označit za povrchní.

Zklamáním může být, že se mezi vyhledanými odkazy objevilo minimum vládních stránek, které by měly být určitým vzorem. Stejně tak může být zarážející, že ani v jednom případě se neobjevila žádná média, jako například internetové deníky a podobně.

Hodnocení zpracování encyklopedických hesel na stránkách Wikipedie podle mého mínění ničím samotnou encyklopedii nezahabilo, ale nelze ani říci, že by nějakým způsobem oslnilo. Myslím, že v tomto případě Wikipedie naplnila své základní poslání, a to rychlý a jednoduchý přístup k základním informacím. Jak je jistě partno, během výzkumu jsem vynechal oddíly, které by se týkali encyklopedických hesel v daném jazyce. Tento fakt lze vysvětlit jednoduše, ve

vybraných jazycích Wikipedie ještě neexistuje, což může být trochu škoda, když i jazyky s mnohem nižším počtem mluvčích mají v této encyklopedii své místo.

## **Resumen**

En el año 2002 en México fue aprobada la Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas. Esa ley ha entrado en vigor el año después. En el Artículo 13 esa ley establece sus objetivos fundamentales y entre ellos uno que dice: “Difundir a través de los medios de comunicación las lenguas indígenas nacionales de la región para promover su uso y desarrollo.”

En los años noventa entre unos de los medios de comunicación apareció el fenómeno de internet que se había rápidamente establecido como el número uno entre ellos.

El objetivo de esa investigación fue descubrir de que manera están las lenguas zapoteco y tzotzil representadas en el internet y cuales son las informaciones que se pueden encontrar. La investigación fue limitada a la búsqueda en Google y en la Wikipedie.

Debido a las limitaciones que fueron ajustadas en el párrafo de metodología, se puede decir que los resultados fueron sorprendentes. Las informaciones obtenidas en total fueron bastante breves y solo unas páginas de web mostraron unas informaciones más detalladas. Lo más sorprendente que el lector puede encontrar es que entre las páginas obtenidas por la búsqueda casi faltan las informaciones presentadas por las instituciones nacionales o regionales de México.

## Přílohy

Nalezené odkazy o jazyce tzotzil

- [http://www.redescolar.ilce.edu.mx/redescolar/publicaciones/publi\\_mexico/publitzotziles.htm](http://www.redescolar.ilce.edu.mx/redescolar/publicaciones/publi_mexico/publitzotziles.htm)
- <http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/amerindia/mayense/tzeltalanop/tzotzil>
- <http://www.sil.org/mexico/maya/00e-maya.htm>
- <http://webs.uvigo.es/weba575/ladm/resumos/TZOTZIL.PDF>
- [http://epicentrochiapas.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=10041&Itemid=33](http://epicentrochiapas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=10041&Itemid=33)
- <http://www.conapo.gob.mx/publicaciones/presenciaindi/mapas/03chiapas02.pdf>
- [http://www.sic.gob.mx/ficha.php?table=inali\\_li&table\\_id=51](http://www.sic.gob.mx/ficha.php?table=inali_li&table_id=51)
- <http://www.mexicantextiles.com/library/tzotzil/lingua%20maya.pdf>
- <http://www.tucuate.com/milenio/tzetzal-tzotzil.html>

Nalezené odkazy o jazyce zapoteco

- <http://www.proel.org/index.php?pagina=mundo/amerindia/otomangue/zapoteco/zapoteco>
- <http://www.sil.org/mexico/zapoteca/00e-zapoteca.htm>
- <http://bbs.oaxaca.com>
- [http://revolucionemosoaxaca.org/index.php?option=com\\_content&view=article&id=166:se-extingue-el-uso-de-la-lengua-zapoteca&catid=15:nota&Itemid=29](http://revolucionemosoaxaca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=166:se-extingue-el-uso-de-la-lengua-zapoteca&catid=15:nota&Itemid=29)
- <http://marcofabr.blogspot.com/2008/11/vocabulario-en-lengua-zapoteca-fray.html>

- <http://marcofabr.blogspot.com/2008/11/vocabulario-en-lengua-zapoteca-fray.html>
- [http://books.google.cz/books?id=D1AILq36gGMC&dq=Lenguas+para+un+pasado,+huellas+de+una+naci%C3%B3n&printsec=frontcover&source=bl&ots=vpDwYfPxiF&sig=Gk18ucSSi2ofOQ8-Z5zTlkg8qdc&hl=cs&sa=X&oi=book\\_result&resnum=2&ct=result](http://books.google.cz/books?id=D1AILq36gGMC&dq=Lenguas+para+un+pasado,+huellas+de+una+naci%C3%B3n&printsec=frontcover&source=bl&ots=vpDwYfPxiF&sig=Gk18ucSSi2ofOQ8-Z5zTlkg8qdc&hl=cs&sa=X&oi=book_result&resnum=2&ct=result)

### **Zdroje**

- Millennium Development Goals Indicators,  
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/default.aspx> (14.1.09)
- Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas
- [www.indianskejazyky.cz](http://www.indianskejazyky.cz)